

De Ploeg Hotspots

Fietsen langs
25 ontstaanslocaties
van meesterwerken

GRATIS · GRATIS · GRATIS · GRATIS · GRATIS

fietsroute 40 kilometer

ER GAAT NIETS BOVEN [®]
GRONINGEN

25 Hotspots

25 meesterwerken

In 1918 richt een groep jonge Groninger kunstenaars Kunstkring De Ploeg op. Het Groninger Museum selecteerde 25 Ploegschilderijen die te koppelen zijn aan de plek waar ze (mogelijk) werden geschilderd of waar De Ploeg-leden inspiratie voor de getoonde werken opdeden. In samenwerking met het Groninger architectuurcentrum Platform GRAS zijn replica's van de gekozen werken in stad en ommelanden geplaatst. Aan de hand van de 25 'hotspots' doorkruist u het Groningen van De Ploeg. In zijn uit 1919 daterende Grönnens laid (het volkslied van de provincie Groningen) omschrijft dichter en toneelschrijver Geert Teis de ommelanden als wonderlaand rondom ain wondre stad. De getoonde schilderijen van De Ploeg, die veelal tussen 1918-1928 gemaakt zijn, tonen dit wonderland. In de vergelijking met de huidige locaties laten ze zien dat er in de afgelopen eeuw veel is veranderd, maar ook dat het Groninger platteland nog altijd een lust voor het oog is.

Er is een mooie fietsroute gemaakt langs 19 van de 25 hotspots. Het Groninger Museum is het begin- en eindpunt van deze route van 40 kilometer. U vindt de routebeschrijving achterin.

De route is een combinatie van fietsknooppunten en beschreven aanwijzingen. Het fietsroutenetwerk van Groningen is met groenwitte borden bewegwijzerd. Op de bordjes staat het nummer van het knooppunt waar u naartoe fietst met een pijl die de juiste richting aangeeft.

De Ploeg

D'r is hier ien stad 'n verainen opricht van kunstschilders - wie hopen dat er nog ais 'n verainen oet gruien mag, dei 'n noam het dei klinkt' (Er is in de stad een vereniging van kunstschilders opgericht - we hopen dat er ooit een vereniging met een klinkende naam uit voort zal komen). Dat schrijft Johan Dijkstra nadat op 5 juni 1918 Kunstkring De Ploeg is opgericht. De gebeurtenis vindt plaats in café Vogelsang, een etablissement in de binnenstad van Groningen (Ebbingestraat 92). De initiatiefnemers zijn jonge Groninger kunstenaars met een grote behoefte aan vernieuwing. Jan Altink voorziet de nieuwe kunstkring van een passende naam. Omdat er in Groningen weinig te doen is op kunstgebied oppert hij de benaming die verwijst naar het ontginnen en het omwoelen van de aarde: De Ploeg. Het zaadjie van de vernieuwingsbeweging valt in de vers gekeerde, vruchtbare Groninger klei. Wat begint als een bescheiden initiatief, groeit uit tot een kunstenaarsvereniging van naam en faam. Aanvankelijk laten de leden van De Ploeg zich inspireren door het werk van kunstenaars als Vincent van Gogh en Edvard Munch. De artistieke grammatica van het Groninger expressionisme ontleent het collectief uiteindelijk aan de ontmoeting tussen Jan Wiegers en de Duitse expressionist Ernst Ludwig Kirchner in 1920 in het Zwitserse Davos. Ruim een eeuw na de oprichting is De Ploeg een vereniging 'mit een noam dei klinkt'. Dankzij de kunstenaars van De Ploeg valt het Groninger expressionisme niet meer weg te denken uit de kunstgeschiedenis. Bovendien is de bevlogenheid waarmee zij hun landschappen, portretten en stadsgezichten maakten nog altijd voelbaar in de geselecteerde doeken en spat het plezier waarmee ze de glinstering op het water of het gulle zomerweer probeerden te grijpen onverminderd van de gekozen meesterwerken af.

In de roaring twenties, wanneer dansen een zeer populaire vrijetijdsbesteding is, geldt danszaal Huize Maas als een begrip. De Groninger jeugd, met onder hen de leden van De Ploeg, weet de uitgaansgelegenheid in grote getale te vinden. 's Winters organiseerden we met de Kunstkring bal masqués in Maas, schilderden de hele zaal vol Pietkant-so's en Kannikskies [Picasso's en Kandinsky's, red.], herinnert Johan Dijkstra zich.

Kunstkring De Ploeg levert Huize Maas niet alleen bezoekers. Onder leiding van architect Evert van Linge (Ploeglid vanaf 1922) en diens opzichter, Job Hansen (Ploeglid vanaf 1923), ondergaat het populaire etablissement in 1925 een rigoureuze verbouwing.

Dit schilderij is te beschouwen als een bijzonder historisch object. Onder de zichtbare beeltenis uit de jaren 50 ligt waarschijnlijk een eerdere versie van het schilderij uit ca. 1921, getiteld *Dancing Room*, verborgen.

Op dit schilderij staan de Turftorenstraat en de Hoge der A. Het zijn de straten waarop H.N. Werkman uitkijkt vanuit zijn drukkerij in het pakhuis aan de Lage der A 13, waar in de oorlogsjaren de uitgaven van de clandestiene uitgeverij De Blauwe Schuit het levenslicht zagen.

In 1923 zit boven de drukkerij van Werkman kortstondig het clubhuis van De Ploeg. Het 'verenigingsgebouw' wordt door de Ploegleden ook wel de Rode Hel genoemd, naar de rood gesausde muren.

Schip met rood zeil verbeeldt een bijzonder aspect van het Groninger landschap: de waterwegen die stad en ommeland met elkaar verbinden. Het doek, dat gedurfd van kleur is en een heldere compositie heeft, stamt uit de periode waarin Jan Altink zijn meest expressionistische werk maakt. Waarschijnlijk is op het schilderij het Reitdiep te zien. Door het tanen, het conserveren van katoendoek met cachou, kregen de zeilen een roodbruine kleur.

Jan Altink (1885 - 1971), *Schip met rood zeil* (uitsnede), 1926, was/olieverf op doek, 68,5 x 58 cm, Groninger Museum, aangekocht met steun van de BankGiro Loterij en de Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar mevrouw M. Boersma Fonds

Blauwborgje van Jan Altink toont het oude boerderijtje van boer Schuitema en zijn vrouw. Altink beschouwde dit idyllische stukje natuur aan de verweerde Reitdiepsdijk als zijn tweede huis. In de volgende tekst schetst de dichter Jan Boer een levendig beeld van zijn vriend Altink, schilderend op de Reitdiepsdijk: 'Dan zag je die kalme, gevoelige man daar zijn schilderezel opzetten in de luwte van de dijk. Zijn hoed wipte achter op zijn hoofd en dan begon hij met grote, drieste vegen zijn onderwerpen af te bakenen.'

Jan Altink (1885 - 1971), *Blauwborgje* (uitsnede), 1923, was/olieverf op karton, 48,7 x 39 cm, bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, uitgeleend aan het Groninger Museum

Blauwborgje, waarvan Alida Pott de boomgaard heeft geschilderd, was een gehucht aan het Reitdiep. Johan Dijkstra omschreef de plek als een ideaal openluchtatelier; een paar boerderijtjes, een oude hof, beschut door prachtige bomen en struiken onder aan de glooiende dijk, waar je altijd wel een plekje kon vinden om enigszins beschut tegen de wind te werken.

Op deze plek komen de Ploegleden regelmatig om te schilderen en gesprekken over schilderkunst te voeren.

Alida Pott (1888 - 1931), *Boomgaard Blauwborgje* (uitsnede), 1920, olieverf op hardboard, 34,5 x 28,8 cm, Collectie Stichting De Ploeg, legaat Thijs Martens en Annemarie Martens-Bonnema, bruikleen Groninger Museum

Dit schilderij is bovenop de Reitdiepsdijk te bezichtigen. In het gebied dat zich uitstrekt tussen het Reitdiep en het Boterdiep zwierf Jan Altink, de maker ervan, graag rond; lopend of met de fiets, samen met een Ploegcollega of alleen. Uit een beschrijving van de dichter Jan Boer blijkt dat hij op zijn wandeling over de Reitdiepsdijk steevast een schilders-ezel, een verftas met verftubes, een blauw koffiekruikje en een paar plakken roggebrood met spek meeneemt. En Altink zelf schrijft in brieven regelmatig even beknopt als enthousiast over zijn tochten, zoals in een brief uit 1928: 'Vandaag voor het eerst weer buiten geschilderd. 't Is alles bloemen op het veld, geweldig van kleur en licht.'

De rode koetjes van Jan Altink is te zien na knooppunt 57, langs het fietspad dat parallel aan het Reitdiep loopt.

Jan Altink (1885 - 1971), *De rode koetjes* (uitsnede), 1927, was/olieverf op doek, 50,5 x 60 cm, Collectie Stichting De Ploeg, bruikleen Groninger Museum

De kerk van Oostum is hier afgebeeld in een expressionisme dat doet denken aan Van Gogh. Dankzij het felle zonlicht spat het wit van de kozijnen en lijken de rode bakstenen in bloei te staan. Dit beeld wordt door de Groninger dichter Jan Boer prachtig beschreven in het gedicht Bakstain (Baksteen) dat hij voor Dijkstra schreef. Het begint met de zin: 'Hou glénner of de zonne gluit, hou hellerder dat bakstain bluit!' Oftewel: het is de felle zon die het uit baksteen opgetrokken kerkje in bloei zet. Jan Boers gedicht sluit af met de constatering dat de meeste mensen geneigd zijn voorbij te gaan aan de schoonheid van 'baksteenbloeisel'. Pas wanneer een kunstenaar het in een schilderij weet te vangen, gaan ze het zien en waarderen.

Kerkje te Oostum van Johan Dijkstra is te zien langs de Oostumerweg, zo'n 150 meter na het passeren van de kerk en de wierde van Oostum.

Vanaf de Hekkumerweg in Adorp is een boerderij te zien die grote overeenkomsten vertoont met *De rode boerderij*. De twee schuren horen bij het boerenbedrijf aan de Wierumerschouwsterweg 15. De rechterschuur is stukken groter dan de linker en heeft drie tussen twee groene deuren ingeklemde raampjes. In tegenstelling tot het afgebeelde pand ontbreekt het de boerderij in de verte aan ronde deuren. Waarschijnlijk zijn die in de loop der tijd vervangen, omdat vierkante schuurdeuren goedkoper waren. De bakstenen danken hun frisrode kleur aan de ijzerhoudende klei waarvan ze zijn gemaakt. Deze unieke tint wordt Gronings rood genoemd.

Op dit schilderij baant een vrouw zich een weg over het onverharde pad dat na een periode van regen diepe sporen vertoont. In het begin van de twintigste eeuw is het nog heel gebruikelijk dat mensen met handelswaar langs de deuren gaan. Sommigen dragen hun spullen in een rugkorf, anderen gebruiken een (honden)kar of een draagbare kist. Altinks koopvrouw sjouwt met een (rieten) mand die leeg lijkt. Mogelijk bezocht ze klanten in het buitengebied en is ze bezig aan de terugreis. Het felle licht beschijnt haar achterhoofd. In het werk worden de afstand die de vrouw heeft afgelegd en het zware karakter van de tocht voelbaar. Het is een blijvende herinnering aan de zwoegende koopmannen en -vrouwen die een eeuw geleden de Groninger plattelandswegen bevolkten.

Koopvrouw op Landweg van Jan Altink is te zien na het buurtschap Wierum en de begraafplaats (aan de linkerzijde).

'Ben met een schilderij bezig. Twee vrouwen op een landweg op den uitkijk naar een aankomende wagen', schrijft Jan Altink in een brief uit de jaren twintig aan zijn vriend Henk Ongerling. Het lijkt aannemelijk dat Altink hiermee op dit schilderij doelt. Mogelijk heeft hij besloten paard en koets van richting te laten veranderen. De vrouwen die het bezoek nakijken, met schort en klompen, bevinden zich op een onverharde weg in het ommeland. De wegrijdende koets trekt sporen in het met puin bedekte pad. In de 19e eeuw was de Oude Adorperweg tijdens de zomermaanden een geliefde bestemming voor stadgers. Begin twintigste eeuw moet de rijke geschiedenis van dit streekje nog voelbaar zijn geweest.

Na het bezoek van Jan Altink is te zien bij huisnummer 4 (De Oude Nadorst).

Elzenboompjes, huizen en Martinitoren

Op dit schilderij staan de Martinitoren en de wijk Cortinghpoort afgebeeld. Deze wijk wordt tussen 1917 en 1921 gebouwd en dankt zijn naam aan een middeleeuws steenhuis dat op het terrein heeft gestaan. Vanaf 1924 wonen Job Hansen en zijn vrouw op Cortinghpoort 1. In 1933 verhuist het gezin Hansen naar de Grachtstraat 42. Mogelijk beziet Hansen de stad Groningen vanaf de plek waar niet veel later een begin wordt gemaakt met het graven van het Van Starckenborghkanaal.

Elzenboompjes, huizen en Martinitoren van Job Hansen is te zien na het verlaten van de Winsummerweg langs het fietspad dat uitkomt op de Molenstreek.

Job Hansen (1899 - 1960), *Elzenboompjes, huizen en Martinitoren* (uitsnede), 1928, olieverf op triplex, 48,5 x 48,5 cm, bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, uitgeleend aan het Groninger Museum

De Ijsbrekers

Dit kleurrijke wintertafereel, van twee mannen die een vaargeul ijsvrij maken, heeft Jan Altink waarschijnlijk getroffen in het centrum van Noorderhoogebrug. In 1924 loopt het Boterdiep nog door het dorp. Wie nu vanaf de picknickplaats naar de molen kijkt, ziet rechts een historisch pand waaruit een partje lijkt te zijn gesneden. Dit gebouw, dat ooit aan de druk bevaren waterweg moet hebben gelegen, komt overeen met het huis op Altinks schilderij dat ook zo'n stuk mist. De op het werk afgebeelde bocht lijkt ook te kloppen. Ter hoogte van de voormalige herberg Stad en Lande zwenkte het diep naar het zuiden waar het een stukje Hunzebedding volgde.

Jan Altink (1885 - 1971), *De Ijsbrekers* (uitsnede), 1924, was/olieverf op doek, 60,8 x 70,4 cm, Groninger Museum, aankoop met steun van de BankGiro Loterij

Dit schilderij toont een oer-Gronings landschap, dat nog gedeeltelijk met sneeuw is bedekt. Met zijn verticale opbouw en felle, onnatuurlijke kleuren is het een bewust anti-klassiek geschilderd landschaps-schilderij. Net als veel Ploegschilders past Wiegiers een hoge horizon toe: één van de beeldkenmerken van De Ploeg. Mogelijk staat op dit werk het Boterdiep afgebeeld en is rechts van de Y-splitsing de Beijumerweg te zien. Tot 1976 loopt het Boterdiep nog langs de Groningerweg en buigt de trekvaart, ter hoogte van Garagebedrijf Het Noorden, noordwaarts richting Zuidwolde.

Groninger landschap met kanaal van Jan Wiegiers is te zien in Noorderhoogbrug, ter hoogte van Groningerweg 40 (in de bocht achter het speeltuintje).

Jan Wiegiers (1893 - 1959), *Groninger landschap met kanaal* (uitsnede), 1923, was/olieverf op doek, 69,3 x 55,5 cm, Groninger Museum, verworven met steun van de Vereniging Rembrandt en het J.B. Scholtenfonds

Op dit schilderij is een belangrijke rol weggelegd voor het Boterdiep. In de verte, aan de door Jannes de Vries hoog geplaatste horizon, is het dorp Zuidwolde zichtbaar. De in 1653 gegraven waterweg vormt eeuwenlang een belangrijke verbinding tussen het dorp en de stad Groningen. De overgebleven rolpalen langs het Boterdiep maken duidelijk dat trekschuiten de route veelvuldig gebruikten. Jannes de Vries, die de trekvaart en het dorp vanaf de zuidkant portretteert, vestigt zich na reizen door onder andere Afrika in Groningen. In 1924 sluit hij zich aan bij De Ploeg.

Landschap Zuidwolde van Jannes de Vries is te zien in Zuidwolde, ter hoogte van Boterdiep WZ 57.

Jannes de Vries (1901 - 1986), *Landschap Zuidwolde* (uitsnede), 1939, olieverf op doek, 50 x 60 cm, Groninger Museum, bruikleen Gemeente Groningen

Dit tafereel van een man die met paarden en eg de zware Groninger kleigrond bewerkt, komt Jan Altink waarschijnlijk tegen tijdens een fietstocht langs Zuidwolde en Beijum. Aan dit stukje Noord-Groningen besteedt hij in zijn brieven regelmatig aandacht, zoals in 1928 wanneer hij schrijft: 'Gistermorgen zijn Job [Hansen] en ik met de fiets over de Wolddijk in Zuidwolde gegaan. 't Was prachtig weer. Langs die binnenweg die jij kent terug. Bij een boerderij de fietsen neergezet. En toen een heel eind tot bijna aan Noorddijk toe door bouwlanden gewandeld. Wat was het daar mooi.' Aan de paars getinte horizon zijn twee boerderijen te zien. De meest rechtse is waarschijnlijk het aan de Beijumerweg 15 gelegen boerenbedrijf. De linker boerderij is mogelijk De Swaitdruppel (De Zweetdruppel, Beijumerweg 18).

De Egger van Jan Altink is te zien langs het Zadelpad, ter hoogte van de voetbalkooi.

In dit zeer expressieve schilderij is de stedelijke horizon van Groningen te zien. Met een beetje fantasie zijn op het doek de Martinitoren en de torens van het provinciehuis en de Jozefkerk te ontwaren. Ook staan enkele fabrieksschoorstenen afgebeeld. Mogelijk schildert Dijkstra zijn Paarse Paarden in de nabijheid van het Selwerderdiepje, de oude benedenloop van de Hunze. Dit werk stamt uit een periode waarin de kunstenaar zijn meest expressionistische werk maakt. Het is geschilderd met wasverf: een door Wiegers geïntroduceerde techniek waarbij verf wordt vermengd met benzine en was.

Paarse paarden van Johan Dijkstra is langs het Heerdenpad te zien, ter hoogte van de kruising met de Van Eesterenlaan.

Twee mannen in de sneeuw, komend uit een café aan het Boterdiep

Het tafereel dat Jan Wiegiers hier met veel humor verbeeldt, speelt zich waarschijnlijk af in de nabijheid van Café Amicitia (decennialang gevestigd op Boterdiep 42). Het Boterdiep is dan al twaalf jaar gedempt. Wiegiers experimenteert na zijn terugkeer uit Davos veelvuldig met een nieuw schilderkunstig idioom. Hij past felle en contrastrijke kleuren, hoekige vormen en de recentelijk verworven wasverftechniek toe op alledaagse onderwerpen: elementen die ook in dit werk zijn terug te vinden.

Twee mannen in de sneeuw, komend uit een café aan het Boterdiep van Jan Wiegiers is te zien op de voorgevel van The Student Hotel Groningen (Boterdiep 9). De mogelijke ontstaanslocatie van het werk bevindt zich aan het Boterdiep 42.

Jan Wiegiers (1893 - 1959), *Twee mannen in de sneeuw, komend uit een café aan het Boterdiep* (uitsnede), 1924, was/olieverf op doek, 68,8 x 55 cm, Groninger Museum, aangekocht met steun van de Stichting Beringer Hazewinkel

People in the street - Vismarkt

George Martens, medeoprichter van De Ploeg, is geboeid door het bijzondere van het alledaagse. Zijn onderwerpen vindt hij vaak letterlijk dicht bij huis. Dat geldt ook voor het werk *People in the street - Vismarkt* dat de drukte in de Groninger binnenstad verbeeldt. Martens schildert de menigte met gevoel voor humor en oog voor het individu. De snel en schetsmatig opgezette personages zijn stuk voor stuk mensen met een verhaal. Het werk wordt gezien als één van de hoogtepunten uit Martens' oeuvre.

People in the street - Vismarkt van George Martens is te zien in Het Koude Gat, de poort in het centrum van Groningen die de Vismarkt met de Herestraat verbindt.

George Martens (1894 - 1979), *People in the street - Vismarkt* (uitsnede), 1926, was/olieverf op doek, 62,8 x 79,5 cm, Collectie Stichting De Ploeg, legaat Thijs Martens en Annemarie Martens-Bonnema, bruikleen Groninger Museum

Op dit feestelijke en kleurige schilderij is de jaarlijkse Meikermis op de Grote Markt te zien. De later door bombardementen gehavende oosten noordwand van de Grote Markt zijn dan nog intact. Johan Dijkstra's werk, waarop het nodige te beleven valt, is een symbiose tussen het op Kirchner gebaseerde expressionisme en het meer lyrische expressionisme van Franse schilders als Raoul Dufy en Albert Marquet.

Groninger Meikermis van Johan Dijkstra is te zien op de zijgevel van Bakker Bart (Grote Markt 51), aan de zijde van het monumentale ondergrondse toilet (1926) dat ontworpen werd door stadsbouwmeester Siebe Jan Bouma. Bouma onderhield vriendschappen met een aantal Ploegleden, maar was nooit werkend lid van De Ploeg. Deze vriendschappen zijn bepalend geweest voor zijn artistieke ontwikkeling.

Johan Dijkstra (1896 - 1978), *Groninger Meikermis* (uitsnede), 1928, was/olieverf op doek, 56 x 74 cm, Collectie Stichting De Ploeg, schenking Ruurt Hazewinkel, bruikleen Groninger Museum

De Ploeg in het Groninger Museum

Wie het werk van de Ploegkunstenaars in het echt wil zien, moet in het Groninger Museum zijn. Sinds de jaren vijftig is daar een grote en veelzijdige verzameling opgebouwd, die één van de kerncollecties van het museum is. Een gespecialiseerde conservator houdt zich bezig met het maken van Ploegtentoonstellingen en met onderzoek. Ook met vragen over De Ploeg kunt u bij het museum terecht.

Het Groninger Museum laat permanent een ruime selectie zien van de beste Ploegwerken uit haar collectie: portretten, Groninger landschappen, stadsgezichten en abstracte voorstellingen. Er is altijd wel werk te zien van bijvoorbeeld Jan Wiegers, Jan Altink en Jan van der Zee. De nadruk ligt op de eerste jaren van de kunstkring, maar er is ook aandacht voor latere ontwikkelingen.

www.groningermuseum.nl

De Ploeg
Hotspots
overig

De Hotspots
waar de werken
20 t/m 25 getoond
worden, maken geen
deel uit van de fiets-
route, maar zijn zeker
een bezoekje
waard.

Kijk voor
de locatie
op de kaart
achterin.

Deze Hotspot
is geen onderdeel
van de fietsroute.

Gezien de kleuren op de achtergrond heeft Wiegiers *Zittend naakt* waarschijnlijk in Johan Dijkstra's atelier aan de Spilsluizen geschilderd. Rond 1925 vinden hier regelmatig modelavonden van De Ploeg plaats. Het Prinsenhof is een andere locatie die geregeld voor modeltekensessies wordt gebruikt. Het expressionistisch afgebeelde model is Jantje Bolt, alias Jeanne de Blécourt. Dit geliefde Groningse model komt vanaf 1925 op meerdere werken van Ploegleden voor.

Zittend naakt van Jan Wiegiers is te zien aan de Spilsluizen/Eerste Drift 3a in Groningen (het voormalige atelier van Johan Dijkstra).

Jan Wiegiers (1893 - 1959), *Zittend naakt* (uitsnede), 1925, was/olieverf op doek, 71 x 54,5 cm, Groninger Museum, aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar Fonds voor 20ste-eeuwse Nederlandse schilderkunst en haar Themafonds moderne en hedendaagse kunst

Deze Hotspot
is geen onderdeel
van de fietsroute.

Vanaf 1921 woont Jan Wiegiers met zijn vrouw aan de Cortinghpoort 1a. Op *Interieur Bohémien* is te zien dat Wiegiers, net als veel Ploegers, zijn wanden 'in helle tinten' heeft geschilderd, om de woorden van Johan Dijkstra te gebruiken. Behalve zichzelf heeft Wiegiers zijn vrouw en Jan Altink (links met pijp) afgebeeld.

Interieur Bohémien van Jan Wiegiers is te zien in de Cortinghpoort.

Jan Wiegiers (1893 - 1959), *Interieur Bohémien* (uitsnede), 1925, was/olieverf op doek, 70 x 80 cm, Groninger Museum

Bloeiende pereboom in Euvelgunne

Deze Hotspot
is geen onderdeel
van de fietsroute.

In 1924 schildert Altink verschillende werken die van kleur eigenzinnig zijn en gekenmerkt worden door een vereenvoudigde vormtaal. Naar aanleiding van deze ontroerende doeken vraagt oud-directeur van het Groninger Museum Jos de Gruyter zich af of Altink niet de titel 'Schilder van het (Groninger) paradijs' verdient. Wanneer dit schilderij het levenslicht ziet is Euvelgunne, dat onland of 'moeilijk land' betekent, nog een gebied met groene weilanden en sloten. Zijn kronkelige vorm dankt de Euvelgunnerweg aan de rivier de Hunze die hier ooit stroomde. Door de speels opgezette bomen en struiken en poëtische kleurenkeuze heeft Altink rondom de hardwerkende boer een paradijs geschapen: een paradijs dat met de komst van het bedrijventerrein nagenoeg verdwenen is.

Bloeiende pereboom in Euvelgunne van Jan Altink is te zien bij een picknickplaats aan de Euvelgunnerweg te Groningen, zo'n 270 meter ten noorden van Euvelgunnerweg 40.

Rustende zichters

Deze Hotspot
is geen onderdeel
van de fietsroute.

De zichters die de hoofdrol spelen in dit schilderij werken waarschijnlijk voor Dijkstra's schoonvader Derk van Veen. Ze pauzeren in de nabijheid van de polderboerderij waar Marie van Veen (zus van Johan van Veen, geestelijk vader van de Deltawerken) haar jeugd doorbrengt. Met liefde en mededogen portretteert Dijkstra het boerenleven en de landarbeid. Dezelfde toewijding spreekt uit de manier waarop Dijkstra rond 1941, als journalist, de hardwerkende 'laandarbaider' in woorden vat: 'Zoo is het onbekende Groningerland, dat we zelf nog dagelijks gaan ontdekken in de wisseling van zijn seizoenen; 's zomers in de hitte, als het volk in het heetst van den oogst werkt op het land, en we met de arbeiders schuilen in de schaduw van de korenschoven en heete, zwarte koffie drinken om den dorst te verbranden.'

Rustende zichters van Johan Dijkstra is te zien aan de Hefswalsterweg 43 in Uithuizermeeden.

Deze Hotspot
is geen onderdeel
van de fietsroute.

Mogelijk is de totale maansverduistering die op zaterdag 26 september 1931 plaatsvindt en ook in Nederland zichtbaar is, de aanleiding voor dit in het oog springende en sprookjesachtige werk van Ekke Kleima. Als Kleima dit werk maakt, is hij inmiddels een jaar docent aan de eerste Rijks HBS op het platteland in Warffum. Oud-docent Frans Sjaak Verhoeven, met wie Kleima veel optrekt en onder andere poppenkastvoorstellingen verzorgt, spreekt later vol waardering over zijn schilderende collega: 'Voor de 'westerlingen' onder ons was het verblijf in Warffum het contact met een andere wereld, die van de Groninger boeren met hun bijzondere humor, een ervaring die uniek was. Ook de schoonheid van het Groningerland, die Kleima voor ons ontdekte, was een zeer positieve kant.'

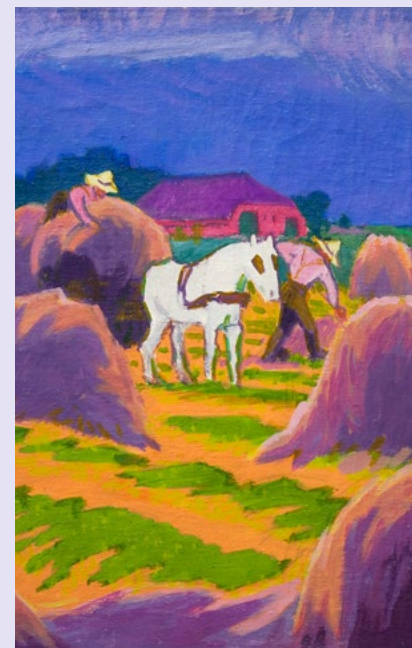
Warffum met rode maan van Ekke Kleima is te zien aan de Westervolge in Warffum, ter hoogte van Het Hogeland College.

Tip: bekijk ook de voormalige atelierwoning van Ekke Kleima uit 1930, die architect en Ploeglid Job Hansen voor zijn vriend ontwierp (Oosterstraat 58, Warffum).

Deze Hotspot
is geen onderdeel
van de fietsroute.

In fel oranje, groen en paars schildert Altink een zomers tafereel, waarin behalve het landschap het werk van de 'nijvere landman' centraal staat. In de omgeving van Middelstum, het dorp waar Altink van 1912 tot 1919 aan de Avondtekenschool doceert, is dit beeld tot ver in de jaren 60 een vertrouwd schouwspel. De vele boerderijen in dit open wierdenlandschap van het Hoogeland wijzen op een rijke landbouwtraditie die langzaam verdwijnt. Altinks schilderij houdt de herinnering levend aan een tijd waarin het werk op het land nog met de hand werd verricht.

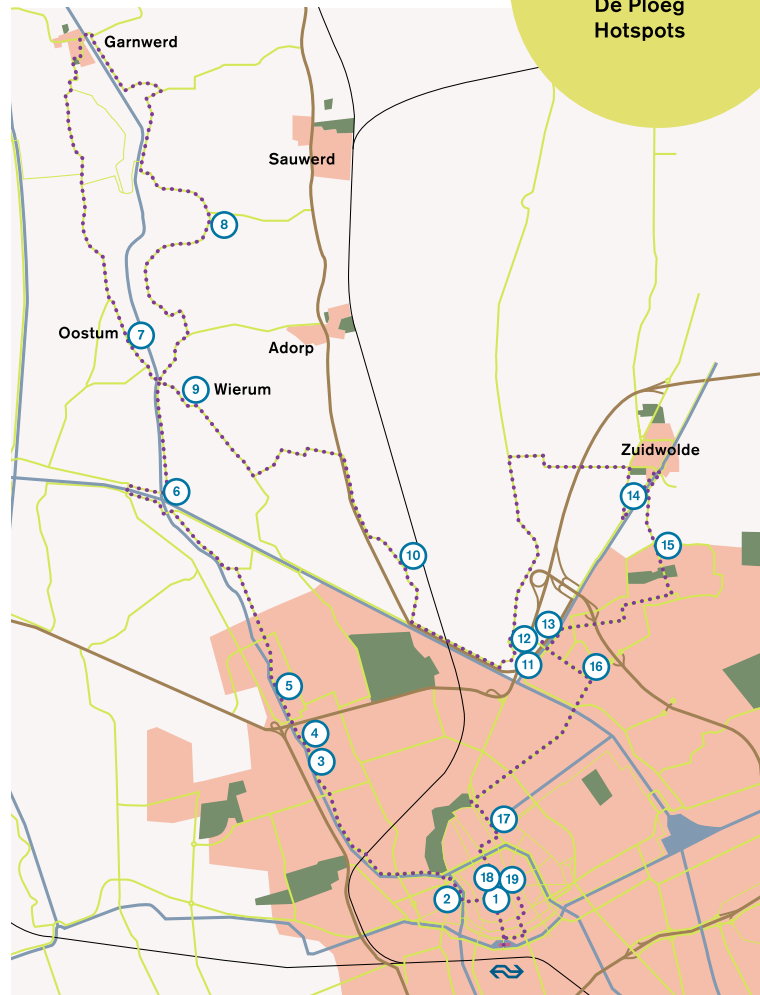
Het witte paard van Jan Altink is te zien aan het fietspad langs het Boterdiep dat van Middelstum (Ewsom) via Toornwerd naar Kantens loopt (ter hoogte van Molenweg 16, Middelstum).

De Ploeg Hotspots binnenstad Groningen

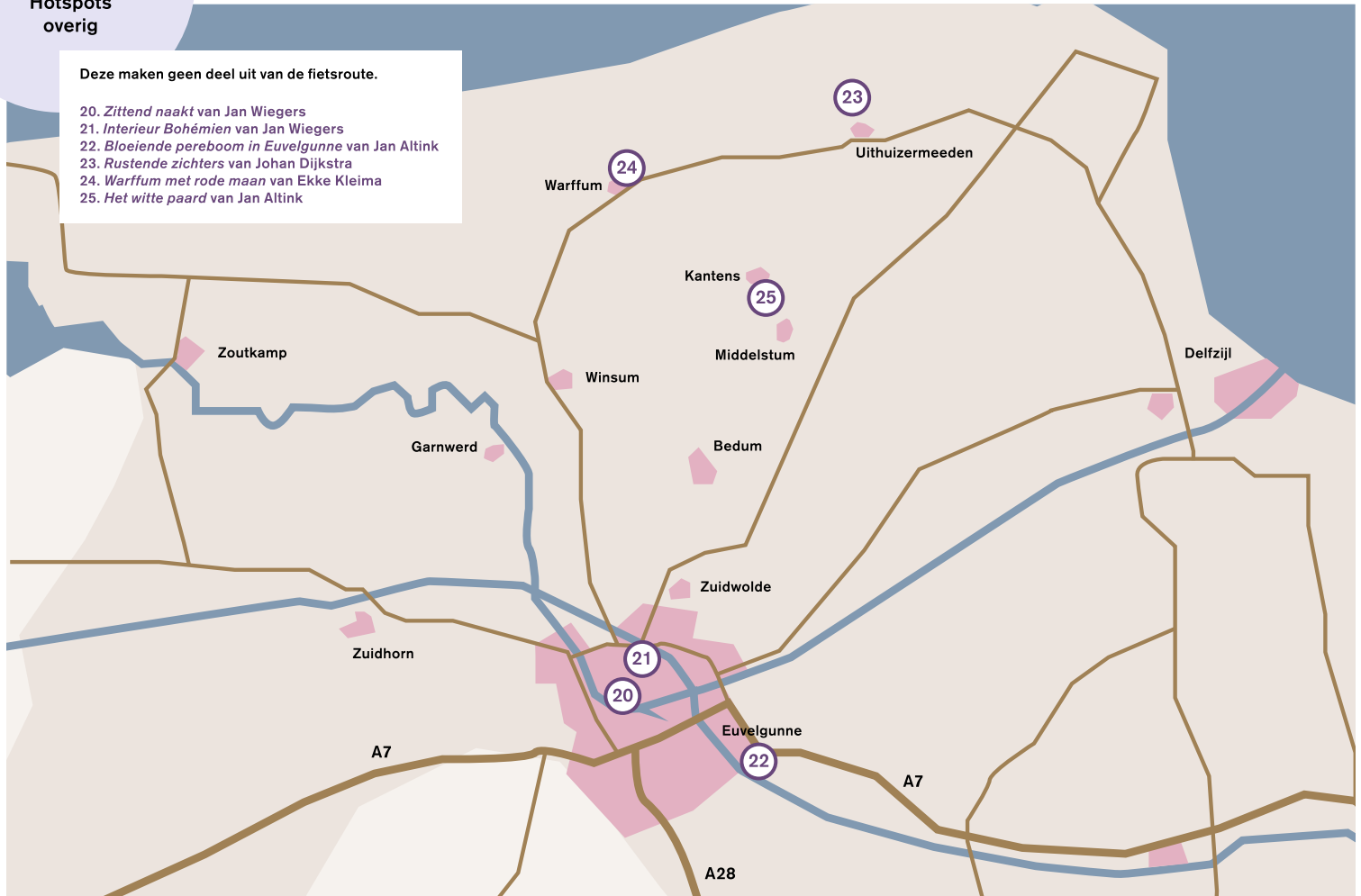
Fietsroute De Ploeg Hotspots

De Ploeg Hotspots overig

Deze maken geen deel uit van de fietsroute.

- 20. *Zittend naakt* van Jan Wiegers
- 21. *Interieur Bohémien* van Jan Wiegers
- 22. *Bloeiende pereboom in Euvelgunne* van Jan Altink
- 23. *Rustende zichters* van Johan Dijkstra
- 24. *Warffum met rode maan* van Ekke Kleima
- 25. *Het witte paard* van Jan Altink

Routebeschrijving

- 1 **Start vanaf het Groninger Museum. Ga rechtsaf richting het centrum (Ubbo Emmiusstraat). Het Gedempte Zuiderdiep oversteken en rechtdoor (Folkingerstraat). Folkingerstraat volgen tot aan Haddingedwardsstraat.**

In de Haddingedwardsstraat, op de achterzijde van horecabedrijf Huize Maas is *Music Hall* ① van Jan Wiegerts te zien. De ingang van het etablissement bevindt zich op Vismarkt 52.

- 2 **Keer terug naar de Folkingerstraat. De Folkingerstraat volgen tot aan de Vismarkt. Steek de Vismarkt over en ga links (A-Kerkhof). Volg deze weg tot de A-brug. De brug over (knooppunt 87) en direct rechts de Lage der A op. De route volgen tot knooppunt 95.**

Aan uw linkerzijde, op de zijmuur van het pakhuis aan de Lage der A 12-13, is *Stadsgezicht met sneeuw* ② van H.N. Werkman te zien (Dwarsstraat). Het woord 'Damals', dat op dezelfde zijmuur staat, is aangebracht in het kader van het Werkmanjaar en verwijst naar een gelijknamig gedicht van H.N. Werkman.

- 3 **Vanaf knooppunt 95 → knooppunt 55**

Langs het Jaagpad is, aan de rechterzijde, *Schip met rood zeil* ③ van Jan Altink te zien. (ter hoogte van de achterzijde van de voormalige melkfabriek De Ommelanden, dat nu in gebruik is als kantorenpark).

Vlak voor het viaduct over de noordelijke ringweg is *Blauwborgje* ④ van Jan Altink te zien.

- 4 **Vanaf knooppunt 55 → knooppunt 56**

Vlak na knooppunt 55 is aan de rechterzijde *Boomgaard Blauwborgje* ⑤ van Alida Pott te zien.

- 5 **Vanaf knooppunt 56 → knooppunt 57**

Na knooppunt 57 is langs het fietspad *De rode koetjes* ⑥ van Jan Altink te zien.

- 6 **Vanaf knooppunt 57 → volg kort de route naar knooppunt 62 tot aan de brug. Hier links, de brug over richting Oostum/ Garnwerd. Neem de eerste weg (fietspad) rechts (Scholleweg). Aan het einde links en direct rechts (bij huisnummer 21).**

- 7 **Volg deze weg 2,5 km tot in Garnwerd.**

Langs de Oostumerweg is, zo'n 150 meter na het passeren van de kerk en de wierde van Oostum, *Kerkje te Oostum* ⑦ van Johan Dijkstra te zien.

- 8 **Bij aankomst in het dorp houd rechts aan. Bij de molen rechtsaf de brug over. Na de brug het eerste fietspad rechts, knooppunt 19 volgen. Vanaf knooppunt 19 → knooppunt 64. Vanaf knooppunt 64 → knooppunt 62.**

Vlak na het buurtschap Heksum, ter hoogte van de picknickplaats zo'n 200 meter na Heksummerweg 13, is *De rode boerderij* ⑧ van Jan Altink te zien.

- 9 **Volg kort knooppunt 57, tot aan de brug waar u al eerder langs bent gekomen. Ga links met de bocht mee.**

Na het buurtschap en de begraafplaats (aan de linkerzijde) is *Koopvrouw op Landweg* ⑨ van Jan Altink te zien.

- 10 **Na 1,5 km links het fietspad op richting Zuidwolde.**

Tip: in de buurt van dit fietspad bevindt zich het meest complete deel van het Selwerderdiepje. Zie ook Hotspot ⑩.

Aan het einde rechtsaf. Ter hoogte van oversteekplaats de provinciale weg (Winsumerweg) oversteken, rechts en meteen linksaf (Oude Adorperweg).

Bij huisnummer 4 (De Oude Nadorst) is *Na het bezoek* ⑪ van Jan Altink te zien.

- 11 **De weg volgen tot de Winsumerweg. Hier linksaf. Dit fietspad volgen richting Noorderhoogbrug.**

In de bocht, na het verlaten van de Winsumerweg en vlak voor het inrijden van het dorp (Molenstreek) is *Elzenboompjes, huizen en Martinatoren* ⑫ van Job Hansen te zien.

- 12 **Fietspad volgen tot aan de T-splitsing (en Wilhelminamolens).**

Aan uw linkerhand is bij de picknickplaats *De Ijsbrekers* ⑬ van Jan Altink te zien.

13 Rechtsaf, volg de Groningerweg tot aan de Groningerweg 40.

Ter hoogte van Groningerweg 40 is, in de bocht achter het speeltuintje, *Groninger landschap met kanaal* ⁽¹³⁾ van Jan Wiegers te zien. Wanneer u met de rug naar Noorderhoogebrug staat en in noordoostelijke richting kijkt, ziet u aan de overzijde van het Boterdiep de Beijumerweg. Inclusief twee boerderijtjes die de tand des tijds hebben doorstaan.

14 Ga terug naar de T-splitsing in Noorderhoogebrug (bij de Wilhelminamolens) en volg de bocht naar rechts richting knooppunt 1 → kort knooppunt 3 volgen tot aan de Groningerweg. De provinciale weg (Groningerweg) oversteken en rechtsaf (richting Groningen). Bij het Boterdiep WZ linksaf richting Zuidwolde.

Aan uw linkerhand is, ter hoogte van Boterdiep WZ 57, *Landschap Zuidwolde* ⁽¹⁴⁾ van Jannes de Vries te zien.

15 Bij de brug rechtsaf. Direct de eerste weg rechts (Boterdiep OZ). De weg gaat over in de Beijumerweg.

Aan uw rechterhand is langs het Zadelpad, ter hoogte van de voetbalkooi, *De Egger* ⁽¹⁵⁾ van Jan Altkink te zien.

16 De Beijumerweg volgen, de Amkemaheerd oversteken naar het fietspad (Beijumerweg). Op de T-splitsing rechts (richting centrum) de weg (Atensheerd) oversteken en de Beijumerweg vervolgen. Op de Y-splitsing rechtsaf en de Beijumerweg vervolgen. Op de kruising de Granpré Molièreweg oversteken. Op de kruising linksaf (Berlageweg). Rechtdoor op de Van Eesterenlaan. Op de T-splitsing rechts het fietspad op (Heerdenpad).

Langs de kruising met het Heerdenpad is *Paarse paarden* ⁽¹⁶⁾ van Johan Dijkstra te zien.

17 Rechtdoor de Gerrit Krolbrug over (Korreweg). De Korreweg 1,8 km volgen (rechtdoor op de rotonde). Aan het einde van de Korreweg linksaf richting het centrum (Nieuwe Ebbingestraat). Met de bocht naar links (Boteringesingel). In de volgende bocht rechts (Boterdiep). Het Boterdiep volgen tot aan The Student

Hotel (aan linkerhand).

Twee mannen in de sneeuw, komend uit een café aan het Boterdiep ⁽¹⁷⁾ van Jan Wiegers is te zien op de voorgevel van The Student Hotel (Boterdiep 9). Ter hoogte van Boterdiep 42 bevindt zich de mogelijke ontstaanslocatie van Wiegers' schilderij.

18 Vanaf The Student Hotel (Boterdiep 9) rechts naar de Wipstraat. Rechtdoor, de weg (Nieuwe Ebbingestraat) oversteken naar de Marktstraat. Na de parkeergarage (Ossenmarkt) linksaf (Nieuwe Boteringestraat). Rechtdoor (Lopende Diep NZ, Boteringebrug en Lopende Diep oversteken). De weg (Oude Boteringestraat) volgen tot aan de Vismarkt. Vlak voor de Vismarkt ter hoogte van het zebrapad afstappen. Met de fiets aan de hand (let op: voetgangersgebied) links aanhouden (Vanilia links en de Vismarkt rechts houden). Linksaf naar Het Koude Gat.

In de poort van Het Koude Gat is *People in the street – Vismarkt* ⁽¹⁸⁾ van George Martens te zien.

19 Linksaf (Herestraat) richting Tussen beide Markten. Daarna rechtsaf richting de Grote Markt.

Aan uw rechterhand, op de gevel van Bakker Bart (Grote Markt 51), is *Groninger Meikermis* ⁽¹⁹⁾ van Johan Dijkstra te zien. De replica bevindt zich aan de zijde van het monumentale ondergrondse toilet (1926) dat ontworpen is door de stadsbouwmeester Siebe Jan Bouma.

Ter hoogte van Gelkingestraat (eerste straat rechts) weer op de fiets stappen en rechts (Gelkingestraat). Bij de kruising met het Gedempte Zuiderdiep rechtsaf. De eerste straat links (Herestraat). De weg volgen tot aan de rotonde, hier rechtsaf (Ubbo Emmiusingel). Volg de weg tot het Groninger Museum, het einde van deze fietsroute.

De Ploeg Hotspots

Het project De Ploeg Hotspots is een initiatief van het Groninger Museum en Platform Gras en kwam tot stand i.s.m. AbelLeisure en Marketing Groningen. De route, het routeboekje en de markeringen zijn mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de gemeente Groningen, de provincie Groningen, de gemeente Het Hogeland, Bewonersorganisatie Beijum en Marketing Groningen. De Ploeg Hotspots vormt de opmaat voor het meerjarige routeproject In het Spoor van De Ploeg van Stichting De Ploeg in Stad en Ommeland, waarin het werk van Kunstkring De Ploeg centraal staat en dat gefaseerd in de provincie wordt uitgevoerd. De Stichting werkt hierin onder meer samen met het Groninger Museum, AbelLeisure en culturele instellingen en ondernemers uit de regio.

Fotografie:
Marten de Leeuw,
John Stoel (*Paarse paarden*)

Grafisch ontwerp:
Hugo+Timo

Tekst, research en projectleiding:
Lenny Bulthuis

Cartografie:
AbelLeisure

Ontwerp De Ploeg Hotspots borden:
Lambert Kamps

Productie:
Groninger Museum, Platform Gras

Verantwoording: alle gegevens zijn met grote zorgvuldigheid door het Groninger Museum verzameld en verwerkt.

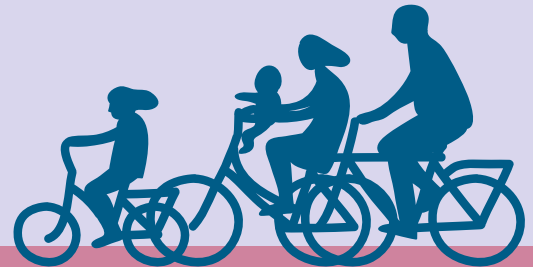
© Groninger Museum 2019

GRVS

DE VERHALEN
VAN GRONINGEN

Voor informatie over kunstenaarsvereniging De Ploeg; over de kunstenaars, de geschiedenis en ontwikkeling van de groep, doorverwijzingen naar collecties, routes en highlights: www.groningermuseum.nl/de-ploeg

